

Võltsitud eurode levik: 2011 6k

Justiitsministeerium, kriminaalpoliitika osakonna analüüsi talitus

Juuli 2011

Taust

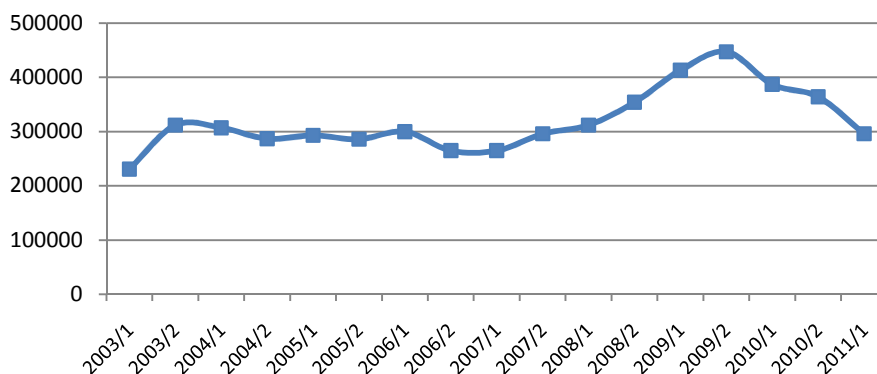
2010. aastal lõpus analüüsis justiitsministeerium¹ eurole ülemineku võimalikku mõju kuritegevusele ning võltsitud rahatähtede levikut Eestis viimastel aastatel. Analüüsi järeldusena leiti muuhulgas järgnevat:

- Euro kasutuselevõtu ning kuritegevuse üldtaseme vahel seost tuvastatud ei ole. Euroopa integratsioon on Eesti jaoks juba suures osas toimunud läbi ELi ja Schengeni õigusruumiga liitumise. Kuritegelike kavatsustega inimeste vabama liikumise mõju on olnud kuritegevusele ilmselt suurem kui eurotsooniga liitumise mõju saab olema.
- Kui riik võtab kasutusele uue valuuta, on oodatav, et käibelt kaduva raha võltsimise asemel hakatakse võltsima uut raha (euro puhul on tõenäolisem, et mujal võltsitud raha tuleb Eestisse käibele). Sellega seoses on ennustatav ka käibesse tulevate võltseurode arvu kasv Eestis, kuid ilmselt jääb sarnaselt teiste riikidega, mis hiljuti euroalaga liitunud on, võltsitud raha osatähtsus ringluses Eestis keskmisest madalamaks. Seni on Eestis enimvõltsitud valutatadeks olnud Eesti kroonid ning USA dollarid.
- Eesti atraktiivsust võltseurodega tegelevatele kuritegelikele gruppidele vähendavad Eesti turu väiksus ning sularaha väike osakaal rahakäibes (enam kasutatakse elektroonilisi kanaleid). Kuigi eurosid võidakse võltsida väiksemates riikides (nagu nt paar aastat tagasi Leedus ja Bulgaarias), püütakse võltsraha käibele lasta eelkõige siiski suurtel turgudel (nt Prantsusmaal ning Hispaanias).
- Menetlevate kriminaalasjade arv võltsrahaga seotud kuritegude puhul kasvab ilmselt raha kasutamist puudutavate juhtumite osas, kuid reaalne menetluskoormuse kasv sõltub pigem võimekusest neid kuritegusid lahendada.

Käesolevas ülevaates esitatakse 2011. aasta kuue kuu andmete põhjal uued rahavõltsimise põhinäitajad.

Võltsitud eurode avastamine Euroopas

Euroopa Keskpanka andmetel² kõrvaldati 2011. aasta esimesel poolel ringlusest kokku 295 553 võltsitud euro pangatähte. Võrreldes 2010. aastal II poolaastaga vähenes võltsingute avastamine ligi viiendiku võrra, võltsingute arv on vähenenud alates 2010. aasta algusest. Kõige enam avastati võltsinguid 2009. aasta II poolaastal (447 000 rahatähte).

Joonis 1. Käibelt eemaldatud võltskupüüride arv (Allikas: Euroopa Keskpank)

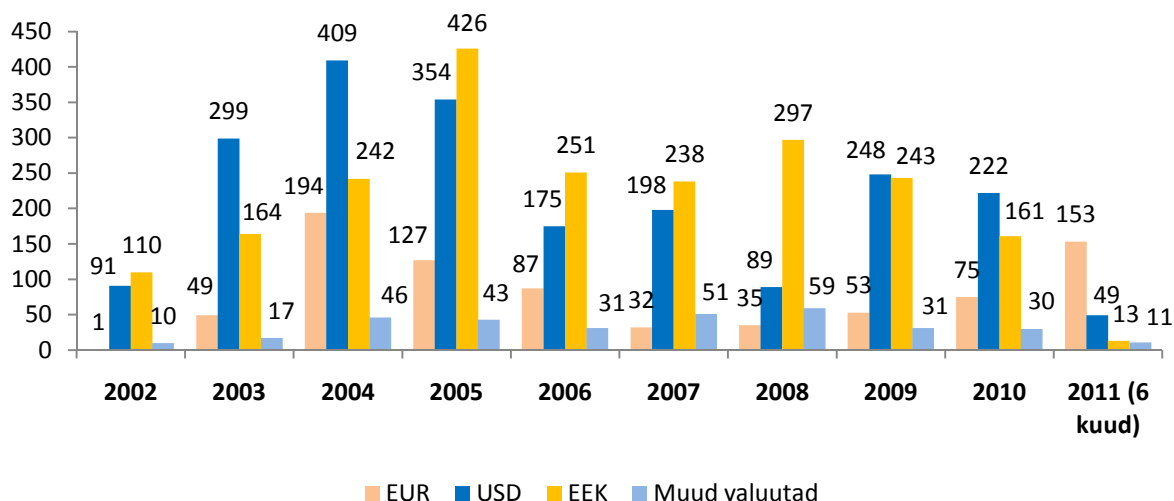
¹ Analüüs on kättesaadav siit: <http://www.just.ee/30181>

² <http://www.ecb.int/press/pr/date/2011/html/pr110718.et.html>

Enimvõltsitavad rahatähed on Euroopas 20- ja 50-eurosed, mis moodustavad ligi 4/5 avastatud võltsingutest. Keskpanga hinnangul on euro pangatähtede eurode võltsingute arv väga väike.

Võltsitud raha avastamine Eestis

Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi andmetel on 2011. aasta esimese kuue kuu jooksul avastatud kokku 226 võltsraha kupüüri, millest enamiku moodustavad võltsitud eurod (68%) ja USA dollarid (22%). Võltsitud Eesti kroone on leitud 13 kupüüri (6%). Muudest valuutadest on avastatud mõned Venemaa rublad, Suurbritannia naelsterlingid, Taani kroonid, Kanada dollarid ja Rootsi kroonid (kokku 5%).

Joonis 2. Eestis avastatud võltskupüüride arv 2002-2011³: EUR, USD, EEK, muud valuutad (Allikas: EKEI)

Võrreldes 2010. aasta andmetega võib praegu öelda, et **võltsitud raha avastamine Eestis pärast Eurole üleminekut kasvanud ei ole**. 2010. aastal avastati kokku 488 võltsraha kupüüri, 2011. aasta I poolaastal on neid avastatud aga 226 (46% 2010. aasta kogumahust). Küll on aga ootuspäraseid muutusi toimunud eri võltsitud valuutade avastamistrendides.

Eesti krooni käibelt eemaldamise järel on märgatavalt vähenenud ka avastatud võltsitud rahatähtede arv. Kui 2010. aastal eemaldati käibest 161 võltsitud Eesti krooni⁴, siis käesoleva aasta kuue kuuga vaid 13 krooni.

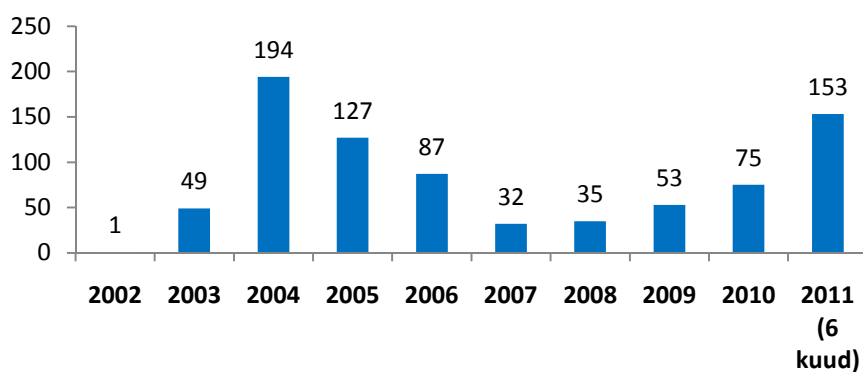
Avastatud võltsitud eurode arv on aga kasvanud märgatavalt. Kui 2010. aastal avastati 75 võltsitud eurot, siis käesoleva aasta kuue kuuga juba 153 rahatähte.

Kõige suurem muutus võltsraha avastamise osas puudutab aga **USA dollareid**, mida käesoleva aasta 6 kuuga on avastatud 49, 2010. aastal kokku aga 222. Ka **muude valuutade** võltsingute avastamise tase on praegu eelmise aasta võrdlusnäitajast madalam.

³ 2011. a I poolaasta andmed

⁴ Viimastel aastatel avastati kõige sagedamini 500-krooniseid rahatähti.

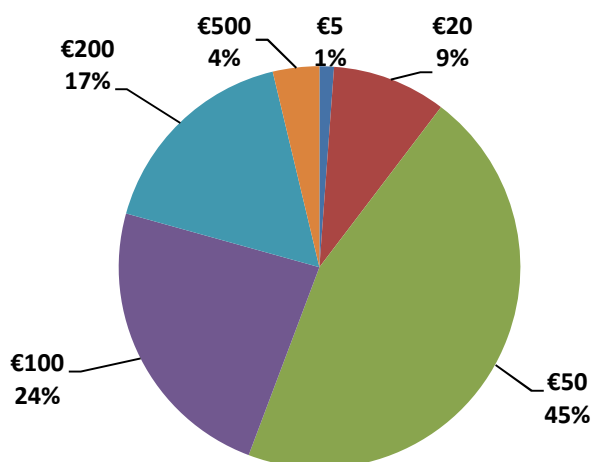
Võltsitud eurode avastamine

Joonis 3. Avastatud võltseuro kupüüride arv Eestis 2002-2011 (Allikas: EKEI)

Võltsitud eurosid avastati Eestis kõige rohkem 2004. aastal (194 tk). Järgnevatel aastatel võltsraha avastamine Eestis vähenes, sh ka võltsitud euro kupüüride osas. Alates 2008. aastast on avastatud võltseurode arv taas kasvanud (32-lt juhtumilt 2007. a 75-le 2010. a). 2011. aasta esimesel poolaastal avastati 153 võltseurot koguväärtuses €14 030 (2010. aastal 12 kuu jooksul koguväärtuses €9250). Selle pinnalt võib prognoosida, et võltsitud eurokupüüride avastamise mottes saab 2011. aasta olema rekordiline, kuid arvestada tuleks seejuures seda, et elanike käes olev eurode hulk on võrreldes varasemaga ka väga suurel määral kasvanud.

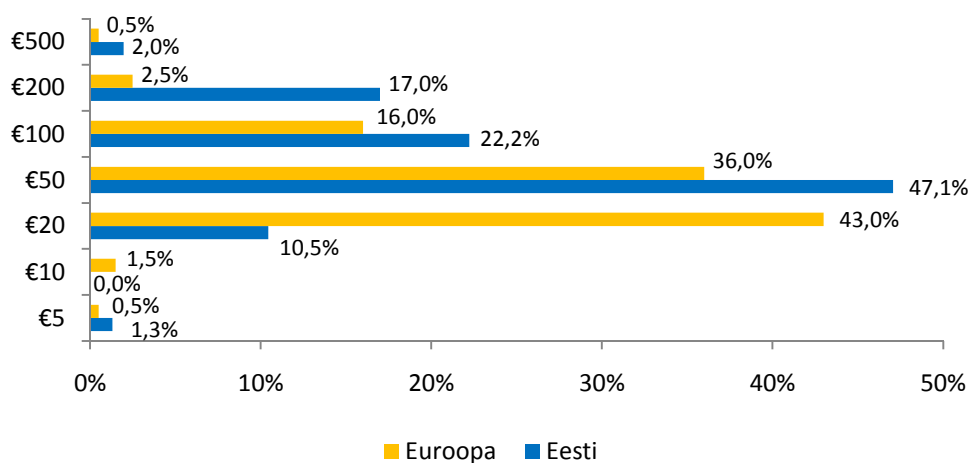
Alates 2007. aastast on Eestis kõige rohkem avastatud võltsitud kupüüre nimiväärtusega €50 (45%), sellele järgnevad €100 ja €200 kupüürid vastavalt 24% ja 17%-ga. Vähemlevinud on võltsitud €5 ja €500 kupüürid. Alates euro käibelevõtust 2002. aastal ei ole Eestis avastatud ühtegi võltsitud €10 kupüüri.

Joonis 4. Aastatel 2007-2011 avastatud euro võltskupüüride jaotus vastavalt väärtusele (Allikas: EKEI)

2011. aasta I poolaastal avastati Eestis 72 võltsitud €50 kupüüri, 34 €100 ja 26 €200 kupüüri. Võrreldes 2010. aastaga on €20 ja €50 kupüüride osatähtsus kasvanud ning €200 ja €500 oma natuke vähenenud.

Võrreldes Euroopa Keskpanga koondandmetega võltsitud kupüüride kohta, saab öelda, et Eestis on levinud märksa vähem võltsitud €20 kupüüre (Euroopas 43%, Eestis 10,5% kõigist avastatud kupüüridest), kuid samas rohkem 50€ ja 200€ kupüüre.

Joonis 4. Avastatud võltskupüüride jaotus vastavalt nimiväärtusele Eestis ja Euroopas 2011. a I poolaastal (Allikas: EKEI ja Euroopa Keskpank)

Tabel 1. Eestis avastatud võltsitud kupüürid valuutade kaupa 2002-2011

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011 (6 kuud)
Euro (EUR)	1	49	194	127	87	32	35	53	75	153
Eesti kroon (EEK)	110	164	242	426	251	238	297	243	161	13
USA dollar (USD)	91	299	409	354	175	198	89	248	222	49
Poola žlott (PLN)	1		1							
Venemaa rubla (RUB)	7		1	5	10	19	21	20	20	3
Rootsi kroon (SEK)	1	14	14	8	8	0	8	1	1	1
Leedu lilt (LTL)		1				1		1	1	
Läti lilt (LVL)			9	8	1	4	1	2		
Suurbritannia naelsterling (GBP)	1	2	8	19	9	19	11	6	2	3
Belgia frank (BEF)			8							
Kanada dollar (CAD)			2	1				1		1
Norra kroon (NOK)			3	1	1				1	
Taani kroon (DKK)				1	1					3
Hiina jüaan (CNY)					1	8	16		5	
Ukraina grivna (UAH)							1			
Malaisia ringgit (MYR)							1			
Kokku	212	529	891	950	544	519	480	575	488	226

Allikas: EKEI